Geachte mevrouw de minister, geachte collega's, geachte genodigden,

Allen hartelijk welkom op deze plechtige opening van het nieuwe gerechtelijk jaar voor het ressort Antwerpen Limburg.

We sluiten vandaag een zonovergoten zomer af.

Het was een soleil trompeur, niet alleen omwille van de achterliggende klimaatverandering, maar ook, focussend op justitie en rechtvaardigheid, omwille van de realiteit die deze zon en relatieve rust verhulde.

Internationaal verliezen recht en rechtsstaat verder terrein in een wereld waarin autoritair leiderschap en imperialistisch kapitalisme verder opgang maken. De internationale rechtsorde lijkt meer en meer bewust onderuit gehaald te worden. Vele mensen worden slachtoffer van macht die niet beperkt wordt. Volgens sommigen is dit de voorbode van een wereld waarin recht en haar matigende werking, enkel nog een bijrol zal vertolken.

Ook als lokale justitie willen we blijven wijzen op deze zorgwekkende context, ermee rekening houden en waar mogelijk handelen. Een samenleving kan haar eer, haar fatsoen verliezen. In het bijzonder justitie kan hier niet van wegkijken.

Verder kijken dan de eigen praktische zorgen betekent in ons land ook dat we oog hebben voor de problematische budgettaire toestand, het thema voor het najaar. Velen zullen zeggen dat dit niets nieuws is, wat in zekere zin klopt, maar ook hier dreigt de gewenning te verblinden voor wat er wel degelijk gaande is. Ook justitie zal in deze budgettaire context haar verantwoordelijkheid moeten nemen. De middelen die we krijgen, moeten hierbij beter verdeeld worden rekening houdende met de werklast. Dit kan snel en effectief via structurele aanpassingen, door de werking van de te talrijke *strikt gescheiden* entiteiten te integreren. Deze structurele aanpassingen introduceren we als hoven en rechtbanken beter zelf waarbij we allen, en ook de politiek, over de eigen schaduw zullen moeten durven springen. We moeten deze verantwoordelijkheid voor een betere aanwending van de middelen dan ook eindelijk durven nemen, desgevallend gradueel.

Daarnaast kan de toepassing van AI toelaten om sneller te informatiseren en heel wat efficiënter te werken, magistraten zowel als griffie. Helaas staan we op dat vlak nog zo goed als nergens. We hebben binnen justitie dringend een concrete visie, een taskforce met autonomie en middelen, en een plan voor AI nodig. Er zijn mogelijkheden om dit op een echt onafhankelijke wijze aan te pakken, wat moet, snel. We werken we graag mee vanuit het ressort.

Structurele hervormingen en de toepassing van AI zijn hefbomen die meer kunnen opbrengen dan kosten in deze tijden van budgettaire schaarste, maar die ook een nieuw elan, en een kwalitatievere rechtspraak en een betere dienstverlening kunnen creëren.

We doen allen binnen het ressort, in een context van steeds complexere feiten en recht, en almaar meer en vooral langere conclusies, ons uiterste best om tijdige en kwaliteitsvolle rechtspraak te realiseren, waarvoor dank aan alle korpschefs en alle magistraten en griffiemedewerkers, het is de dagelijkse verantwoordelijkheid van ons allen.

We streven naar rechtspraak die juridisch sterk is en vertrouwen wekt, en tegelijk op menselijk vlak legitimiteit creëert door de juiste beoordelingen, door een correcte bejegening en door een goede dienstverlening. Wanneer hierbij wat voor ons “recht doen is” in de ogen van burgers soms eerder onrecht lijkt, dan moeten we oog hebben voor het waarom en in dialoog gaan. Inzake recht en rechtvaardigheid kan en moet het altijd beter, en past geen moedeloosheid of cynisme. De onzekere toekomst van justitie zal mede afhangen van hoe goed we deze opdracht invullen.

Dit impliceert onder meer dat je echt luistert naar degene voor wie je het doet, rechtzoekenden in al hun hoedanigheden en hun advocaten onder meer. Om die reden gaan we onze rechtszoekenden en hun advocaten het komende jaar grondig bevragen. Dit is één van de werven die we ons met de korpschefs van het ressort stellen binnen de vijf voor twaalf acties. Met de vijf voor twaalf acties willen we verder kritisch maar constructief aan de verbetering van justitie werken. Het is een bijzonder fijne en vruchtbare samenwerking, over alle entiteiten van zetel en openbaar ministerie heen, magistraten, griffies en parketsecretariaten, zoals de maatschappij van ons mag verwachten.

Vandaag is een historische dag omdat het nieuwe Strafwetboek in werking treedt. De toepassing hiervan in een context van overvolle strafkamers wordt een grote uitdaging en zal veel inspanningen vergen. Ik wil iedereen danken voor de voorbereiding hiervan en om dit verder te doen slagen, in het bijzonder collega Jeroen De Herdt die ons allen hierbij op sleeptouw heeft genomen.

We legden in onze 5 voor 12 acties steeds de klemtoon op het feit dat justitie niet op zich staat, wat zeker geldt in het strafrecht. Het nieuwe Strafwetboek legt terecht de klemtoon op alternatieven, maar we zijn hierbij afhankelijk van de budgetten voor en de kwaliteit van deze alternatieven, en vooral van het bredere sociale veld, denken we aan de onmogelijkheid om mensen met mentale of verslavingsproblemen een adequate begeleiding en opvang te bieden, binnen en buiten de gevangenis.

We komen later terug op het uitgebreide overleg dat we binnen het ressort hielden omtrent de strafrechtspraktijk, onze “overlegroute strafrecht”, en werken aan een vervolg. We willen via deze overlegroute als magistratuur ook zelf kritisch naar de strafrechtspleging en naar onze beslissingen kijken, een visie ontwikkelen op de vele problemen en deze uitdragen.

Eén punt dat steeds opnieuw naar voor kwam en aldus toch alvast moet vermeld worden is de frustratie omtrent de strafuitvoering. De gebrekkige strafuitvoering destabiliseert de rechtspraak. Decennialang werden onvoldoende middelen voorzien voor de strafuitvoering. Dit leidde tot de toestanden in onze gevangenissen die we allen kennen en waaronder velen dagelijks lijden. Ook een penale keten kan zijn eer en zijn fatsoen, en aldus zijn geloofwaardigheid verliezen.

Maar naast de wijze van uitvoering, is er ook de grote onvoorspelbaarheid die weegt. Wat er met een straf die werd uitgesproken de facto gebeurt, was en is nog steeds vaak een kluwen, met als enige zekerheid, zeker wat de gevangenisstraf betreft, dat de reële uitvoering moeilijk in te schatten valt.

De politiek speelt hier al lang een vreemd spel: men wil het telkens strenger en veiliger, maar men voorziet onvoldoende middelen voor de uitvoering, waardoor men zelf voor minder strengheid en soms voor minder veiligheid zorgt. Magistraten worden hiermee geconfronteerd, waardoor ze zich soms genoodzaakt voelen om strenger tussen te komen, net om die veiligheid te vrijwaren. Indien men deze vicieuze cirkel wil stoppen, dan zijn er middelen voor meer en vooral voor een betere uitvoering nodig, maar is er daarnaast hoedanook meer voorspelbaarheid nodig. We hopen de blinddoek inzake de strafuitvoering te mogen afleggen, het is een voorafgaande voorwaarde voor een herijking van de straftoemeting.

We kunnen over dit thema nog een hele tijd doorgaan, ook over wat wij als magistratuur hierin al dan niet kunnen opnemen, maar het is tijd voor de procureur-generaal en zijn mercuriale.

Ik sluit af met enkele initiatieven waarin we het komende jaar hopen vooruitgang te boeken om aldus te kunnen komen tot een meer kwalitatieve rechtspraak:

- We zetten overal verder in op schikking en bemiddeling. Waar mogelijk moeten we als justitie meewerken aan snelle, betaalbare, participatieve en effectieve oplossingen, dat is wat de rechtzoekende verlangt;
- We moeten veel meer leren van elkaar, zowel heel concreet, door het kennen van elkaars rechtspraak, waar AI hard zou kunnen helpen, als door intervisie, wat de kwaliteit van de oordeelsvorming en de ondersteuning van magistraten kan verbeteren. Rechtspraak is individueel, maar heeft ook een belangrijke collectieve dimensie. Aldus willen we ook de inhoudelijke sectorwerking binnen het ressort stimuleren;
- We proberen de stem van het kind in familieprocedures beter tot zijn recht te laten komen en zo mogelijk te experimenteren;
- We willen verder inzetten op een goede communicatie, denken we aan de recente controverse rond de zaak in Namen en aan de steeds grotere focus op zedenzaken. Hierbij willen we ook met jongeren in dialoog blijven gaan. Ik

vermeld graag de samenvatting van wat jongeren ons meegaven in de jongeren en justitiebijeenkomst die we hier in november organiseerden: *“vertrouwen (in justitie) groeit waar gelijkheid zichtbaar en uitlegbaar wordt”* ;

- Het is positief dat de minister en de regering oog willen hebben voor de georganiseerde criminaliteit in de haven, die, zoals uit Sky ECC bleek, een zeer grote impact heeft op ons hele land. Focus en specialisatie zijn hiervoor nodig, waarbij vanuit het fenomeen naar oplossingen wordt gezocht en niet vanuit ieders belangen. We werken hier met overtuiging aan mee.

Ik zou nog heel wat kunnen opsommen, maar geef graag het woord aan de Procureur-generaal. Eerst echter nog iets heel concreet.

Soms moet je lang aandringen om iets dan toch te zien vooruitgaan. Jullie zullen gemerkt hebben dat er eindelijk een scanstraat is voorzien aan onze publieksingang. Ze zou eerstdaags echt in werking worden gesteld. Mensen lopen dan niet meer zomaar dit mooie gebouw binnen. Dit was een volstrekt onveilige situatie die niet te verantwoorden viel. Maar goed, we zijn dankbaar dat dit hopelijk bijna verholpen is, en ik wil het meteen toch ook opnemen voor de andere justitiepaleizen in het ressort waar men moet werken zonder enige veiligheidscontrole aan de ingang. Ik hoop dat dit bijvoorbeeld zoals gepland in Hasselt snel een vervolg kan krijgen, en dat men er in Mechelen meteen een mooi nieuw gerechtsgebouw, een court of the future, omheen bouwt.

Ik eindig zoals ik begonnen ben, met een verwijzing naar de internationale toestand, de soleil trompeur. We worden zondagskinderen genoemd, onze generatie in West-Europa. We hebben vooral vrede, dominantie en veel voorspoed gekend, en konden rekenen op een trouwe bondgenoot. We werden verblind door dit comfort dat evenwel niet eeuwig blijkt. Ondanks de vele crisissen en problemen binnen justitie de afgelopen decennia zou het wel eens kunnen dat ook wij allen hier op onze manier zondagskinderen zijn gelet op de al bij al zeer stabiele werkomstandigheden die we kenden. Principes die nooit in vraag werden gesteld, worden dit nu meer en meer. Evidente steun blijkt af te brokkelen. Dit wil niet zeggen dat we van zondagskinderen moeten vervallen in doemdenken, frustratie of negativisme. Het wil wel zeggen dat we moeten beseffen dat het niet noodzakelijk zondag zal blijven, en dat we allen echt wel aan de bak moeten, de context doorgronden, een goede strategie zoeken en hard werken om deze uit te voeren. De uitkomst ligt niet vast, impact en verandering zijn mogelijk. De gedrevenheid voor een sterke, onafhankelijke rechtspraak midden de maatschappij hebben we hard nodig, ook in dit nieuwe gerechtelijk jaar. Ik wens jullie allen veel moed, door samen te werken kunnen we deze grote verantwoordelijkheid aan. We gaan voor een court, een ressort, een justice, with appeal!

Bart Willocx, eerste voorzitter hof van beroep Antwerpen
1 september 2026